

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

Taustassa on hyvin kuvattu ja tunnistettu helteen terveyshaittoihin liittyvät vaikutukset.

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

Terveysturvallisuuden valvontatyössä sekä varautumisessa huomioidaan helteen terveyshaittojen ennaltaehkäisy. Pidetään tarkoituksenmukaisena, että toimintasuunnitelmassa esitetään selkeitä toimenpiteitä asian edistämiseksi. Terveysturvallisuuden näkökulmasta keskeisiä toimenpiteitä ovat selkeä valtakunnallinen ohjaus, yhtenäiset toimintamallit helletilanteisiin, riittävä varautuminen pitkittyviin häiriötilanteisiin sekä sujuva yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon (hyvinvointialueiden), kuntien muiden toimialojen ja valtakunnallisten viranomaisten kanssa.

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

Riskiryhmät on hyvin tunnistettu ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät mm. asumisen sekä asuinympäristön vaikuttavien tekijöiden osalta on hyvin tunnistettu.

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

Luvussa 4 esitetty painotus riskienhallinnan, varautumisen ja sopeutumisen vahvistamiseen on perusteltua ja tarpeellista kansallisella sekä kunnallisella

tasolla. Pitkittyvät hellejaksot lisäävät väestön terveyshaittojen riskiä ja kuormittavat mm. kuntien terveydensuojeluviranomaisia, mikä edellyttää nykyistä suunnitelmallisempaa ja yhtenäisempää varautumista.

Terveydensuojelu vastaa asumisterveyden ja muihin terveydensuojelulaissa määriteltyjen oleskelutilojen terveydellisten olosuhteiden (mm. hellehaittojen) ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta.

Tehokas riskienhallinta ja ennaltaehkäisy sekä tilanteessa toimiminen edellyttää tiivistä yhteistyötä erityisesti hyvinvointialueiden, tilapalvelujen/teknisen toimen, koulujen ja varhaiskasvatuksen, vesilaitosten ja liikuntapalvelujen kanssa. Toimintasuunnitelmassa ehdotettua kansallisen tason koordinoinnin vahvistamista voidaan pitää tarpeellisena myös paikallistason toiminnan yhtenäistämiseksi.

On tärkeää, että helleaaltoihin liittyvät riskit tunnistetaan jatkossa selkeämmin osana kansallisia ja alueellisia riskiarvioita sekä kuntien ja hyvinvointialueiden valmius- ja varautumissuunnittelua. Helleriskien huomioiminen nykyistä johdonmukaisemmin loisi paremmat edellytykset ennakoivalle valvonnalle ja ohjaukselle sekä resurssien oikea-aikaiselle kohdentamiselle pitkittyvien hellejaksojen aikana. Onnistunut toimeenpano edellyttää vastuiden selkeyttämistä, viranomaisyhteistyön vahvistamista, todenmukaisia resursseja sekä riittävää tukea ja ohjausta paikallistason riskienhallintaan ja varautumiseen.

5 Hellevaroitussjärjestelmä

Varoitussjärjestelmää pidetään tärkeänä. On kuitenkin hyvä huomioida varoitussjärjestelmän käytössä, että luodaan selkeät toimenpiteet oikeille vastuutahoille siinä tilanteessa, kun varoitus on annettu. Kuten tekstissäkin on todettu, varoitussjärjestelmän vaikuttavuus heikentyy, jos se ei aktivoidu terveyshaittojen ehkäisyn kannalta parhaalla hetkellä.

Kannatetaan, että helleaaltoihin varautuminen sisällytetään osaksi

viranomaisten ja järjestöjen kotitalouksille suunnattuja 72 tuntia varautumissuosituksia. On tärkeätä, että selkeästi erotetaan viranomaisvaroitusta ja väestön julkinen varoittaminen toisistaan. Varoitujärjestelmään koskevassa tekstissä on mainittu, että LUOVA- varoitukset välittyvät jo nykyisin tietyille tahoille, mutta jatkossa tahoja olisi lisää. Tässä on syytä miettiä mille taholle osoitetaan tiedotusvastuu sekä toimenpiteet. Ne voivat olla eritasoisia, mutta toimivalta ja roolit tulee selkiyttää.

Tekstissä on mainittu, ”Hyvinvointialueiden ja kuntien vastuulla olisi välittää tieto viranomaisvaroituksesta organisaation sisällä edelleen kaikille toimintayksiköille ja työntekijöille, joiden tehtävänä on käynnistää valmiuteen ja varautumiseen liittyviä toimenpiteitä.” Tähän on tärkeätä lisätä tahot ja toimintayksiköt, esimerkiksi kuntien osalta, joiden tilanteessa tulisi tehdä toimenpiteitä (esim. terveydensuojeluviranomaisen rooli).

6 Viestintä

Viestinnän vastuuttaminen sekä koordinointi on tarpeellinen. Nykytilanteessa hellevaroitustiedotusta on tehty valtakunnan tasolla (mm. ilmatieteenlaitos, media) sekä osittain paikallisesti (kunnat tai kuntien yksiköt omissa tiedotuskanavissaan). Nähdään, että tiedottamisesta on puuttunut selkeä tiedottamisvastuu sekä yhteneväisyys.

Taulukkoon 4. on listattu helleviestinnän kohderyhmiä kattavasti. Viestinnän osalta on tärkeätä, että vastuut tiedottamisesta ovat selvillä, jotta ei aiheudu tilannetta, ettei kukaan tiedota. Tästä esimerkkinä ympärivuorokautinen asuminen, vanhainkodit, sosiaalihuollon yksiköt (mm. muistisairaat, vammaiset), joiden tilojen terveydellisten olosuhteiden valvonta kuuluu kunnissa terveydensuojelulle, mutta viestintälistauksessa ne ovat Sote- palvelut alla.

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

Kohdassa 7.3. on hyvin tunnistettu kuntien palveluita ja niihin liittyviä

riskitekijöitä pitkittyneiden hellejaksojen aikana (peruspalveluiden turvaaminen ja mm. uimarantojen kasvava kuormitus). Vesihuollon osalta talousveden saanti voi heikentyä yksityiskaivoissa ja se voi lisätä tarvetta vesilaitoksilta toimitettavan veden määrissä. Lisäksi maastopalot voivat lisääntyä ja niihin käytettävä sammutusvesi kuormittaa entisestään lisää vesihuoltoa sekä mahdollisesti läheisiä järviä/jokia, mistä sammutusvettä pystytään ottamaan. Sammutusveden ottamisessa on hyvä huomioida, että mikä tahansa vesistön vesi ei välttämättä sovellu tähän käyttöön. Erityisesti pienillä ja keskisuurilla vesilaitoksilla suuren sammutusveden ottomäärä on iso riskitekijä vedenjakelun turvaamisen osalta.

Kunnan terveydensuojeluviranomainen voi vaikuttaa ennalta esimerkiksi kaavoitukseen ja rakentamiseen liittyvissä lausunnoissa, mutta toteutusvaiheessa kommentteja ei aina huomioida erityisesti rakennuslupavaiheessa ja tällöin asiassa ei ennaltaehkäisy toteudu. Olisi hyvä miettiä toimenpiteitä, miten asiaa kansallisella tasolla toteutettaisiin kokonaisvaltaisesti. Nähdään järkevänä, että asia sisällytetään ennemmin uudis- ja korjausrakentamisvaiheeseen, sillä nykytilanteessa asian tullessa vireille terveydensuojeluviranomaiselle on ongelmaa vaikeampi korjata. Taloyhtiöille voisi olla ohjausta ja kannustimia, miten asukkaat voivat huoneistoissaan tai taloyhtiön tiloissa viilentää asumisolosuhteita. Taloyhtiöissä voitaisiin esimerkiksi hyödyntää yhteiskäytössä olevia tiloja.

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

Terveydensuojelua ja asumisterveyttä koskevassa lainsäädännössä tulisi päivittää kesäajan korkeisiin huonelämpötiloihin liittyvää sääntelyä.

Lämpötiloja koskevat toimenpiderajat tulisi olla linjassa työsuojelun kanssa.

Nostamme esiin, että suunnitelmassa olisi tärkeää tarkastella myös

koulurakennuksia ja koulujen toimintaympäristöjä osana helposti kuumentuvia

rakennuksia ja tiiviisti rakennettuja alueita. Koulurakennukset voivat kuumentua herkästi pitkittyvien hellejaksojen aikana, ja tilojen viilentyminen voi kestää useita päiviä hellejaksojen päättymisen jälkeen. Ylilämpenemisen riskiä lisäävät muun muassa suuret ja auringolta suojaamattomat ikkunapinnat, rakennusten suuntautuminen etelään sekä jäähdytyksen puuttuminen vanhoista ja myös monista uusista koulurakennuksista. Jäähdytystä on pääsääntöisesti vain koulurakennusten keittiöissä ja varhaiskasvatuksen tiloissa.

Perusopetus korostaa myös tarvetta selkeille valtakunnallisille linjauksille ja ohjeille koulujen toiminnasta helletilanteissa. Erityisen tärkeää on vastuiden ja toimintamallien selkeys koulurakennusten ja piha-alueiden ylilämpenemisen ehkäisyssä sekä realistinen suhtautuminen passiivisten viilennyskeinojen riittävyyteen vanhoissa koulurakennuksissa. On myös tärkeää, että helleaallot tunnistetaan riskienarvioinnissa koulujen oppilaiden ja henkilöstön terveysturvallisuutta ja toimintojen jatkuvuutta uhkaavina tilanteina, ja että nämä huomioidaan valmiuden ja varautumisen suunnittelussa.

Lisäksi perusopetuksen näkökulmasta on olennaista, että koulujen arjen toiminnan joustoista hellejaksojen aikana (esimerkiksi liikunta, ulkoilu ja koulupäivän rakenne) annetaan valtakunnallisesti yhdenmukaista ohjausta, joka tukee rehtoreita ja henkilöstöä. Suunnitelman toimeenpanossa on tärkeää huolehtia siitä, että kouluille osoitetaan riittävät resurssit, selkeä vastuunjako sekä valtakunnallisesti tuotettu viestintä- ja ohjemateriaali oppilaille, huoltajille ja henkilöstölle. Lisäksi suunnitelmassa tulisi huomioida koulujen viilennysratkaisujen mahdollistaminen tulevaisuudessa osana rakennusten peruskorjausta ja uudisrakentamista, jotta hellejaksojen terveyshaittoja voidaan ehkäistä pitkäjänteisesti.

9 Työterveys ja työsuojelu

Ei lausuttavaa.

10 Seuranta ja arviointi

Ei lausuttavaa.

11 Toimenpiteet

Ympäristöterveydenhuolto ja terveydensuojeluviranomainen on mainittu tekstissä useassa kohtaa, mutta taulukossa (Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa) ympäristöterveydenhuollon rooli sekä vastuut on kirjoitettu lyhyesti. Lupa- ja valvontavirastolla on terveydensuojelun ohjaaminen, mutta on huomioitava, että terveydensuojeluviranomainen toimii kunnassa ja siksi olisikin hyvä lisätä taulukossa kohtaan Kuntien palvelut Kuntajohto: yhteistyö terveydensuojeluviranomaisen kanssa. Käytännön tason toiminta tapahtuu kuitenkin yhteistyössä kuntaorganisaatiossa, jonka osa ympäristöterveydenhuolto (terveydensuojelu) on

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

-

Yleisiä huomioita

-

Naulo Katri
Tampereen kaupunki - Apulaispormestari Ilkka Porttikivi,
yhdyskuntalautakunta, kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta sekä
alueellinen jätehuoltolautakunta